

קדוש. במטבע של גירות בספר רות נתנסחו שני האספקטים הללו, ותמציתם מובעת בארבע המלים האחרונות: "עמך — עמי, ואֵלֶיךָ — אֵלֹהֵי".

יא. הרהורי וידוי נוגים

(א) נשאלת שאלה פשוטה: כלום לא חטאנו בנוגע לכריתת-הברית הראשונה של שיתוף-גורל בתור מחנה-עם בנוגע לחובתנו להשתתף בצער האומה ולראות ולהרגיש בסבלותיה, ככתוב: "וירא בסבלותם"? נהיה-נא גלוי לב: בשעת השואה הנוראה, כשיהדות-אירופה הושמדה באופן שיטתי בתאי-הגאז ובכבשני-האש, לא עמד-הקבוץ היהודי באמריקה על הגובה הראוי, ולא פעל כמו, שיהודים בעלי תודעת שיתוף-גורל, שיתוף-סבל וגם שיתוף-פעולה מפותחת היו צריכים לפעול. לא חשנו כראוי בצער האומה, ועשינו מעט להצלת אחינו האומללים. קשה לדעת, כמה היינו יכולים להשיג אילו היינו פעילים יותר; אני, כשלעצמי, חושב, שהיינו יכולים להציל הרבה; אבל אין ספק שאילו כאבנו את כאב אחינו כראוי, אילו הרימונו צעקה והרעשנו עולמות, שרוחבלט יכריז התראת-מחאה חריפה המלווה במעשים, — היינו יכולים להאיט, בהרבה, את תהליך הרצח ההמוני. היינו עדים לטרגדיה האיומה ביותר בתולדותינו ושתקנו. לא אדון עכשו על פרטים; זהו פרק מכאיב ביותר. אבל כולנו חטאנו בשתיקה למראה רצח מיליונים. האין אנו עומדים כולנו לפני כסֵּ-המשפט של רבש"ע בגלל החטא הנורא של "לא תעמוד על דם רעך"? ביחוד כשהחטא נוגע לא רק ל"רעך" אלא ל"רעיך" — למליוניהם! כשאני אומר "אנו", כוונתי לכולנו — גם אני בתוכם — חברי הסתדרויות רבנים ובעלי-בתים — אדוקים והפשים — הסתדרויות יהודיות פוליטיות מכל המינים: "ראשיכם, שבטיכם, זקניכם ושוטריכם" — כל איש ישראל... מחוטב עציץ עד שואב מימך". הידעתם, מדוע היינו אדישים כל כך? מפני שנפגם חוש העממיות שבנו. לא תפסנו את ענין שיתוף-הגורל ומהות העם; הסרים היינו אותה מדת-החסד שנטולה היתה לכתחילה גם מאיוב. הלה נטול היה הרגש של שיתוף-מאורע וסבל, לפיכך לא ידע איך להתפלל בעד חברו. חרד היה רק לשלומו ולשלום משפחתו. גם בנו נעדרת חווית עמ'מחנה; לכן לא התפללנו בעד אחינו תפילה בלב וגם תפילת-פעולה נמרצת של הצלה.

(ב) ההשגחה מנסה אותנו שוב פעם במשבר העובר על ארץ-ישראל. מן הראוי לקבוע כאן בגלוי: אין הדבר נוגע לעתידה הפוליטי של הארץ בלבד. מזימת הערבים אינן מכוונות רק לעצמאותה המדינית, אלא כלפי עצם קיומו של הישוב בכלל. הם שואפים להשמיר, חלילה, את הישוב מאיש ועד אשה, מעולל ועד יונק, משור ועד שה. באחת האספות של המזרחי אמרתי בשם אבא מרי ז"ל, כי פרשת "מלחמה לה' בעמלק מדור דור" אינה מוגבלת בחלותה הצבורית כמלחמת-מצוה לגזע מסוים, אלא כוללת חובת-התקוממות נגד כל אומה או קבוצה החודרת שגעון של שנאה, והמכוונת את משטמתה כלפי כנסת-ישראל. כשאומה חוררת על דגלה "לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד", היא הופכת עמלק²³ בשנות

²³ בנוגע לדי עמים כתב הרמב"ם, בפרק ה מהלכות מלכים; הלכה ד', כדברים האלה: "מצוה עשה להחרים שבעה עממין, שנאמר: 'יהחרם תחרימם'; וכל שבא לידו אחד מהם ולא הרגו — עובר בלא-תעשה. שנאמר: 'לא תחיה כל נשמה', וכבר אבד זכרם". הרדב"ז ציין את מקורו

השלשים והארבעים מלאו תפקיד זה הנאצים והיטלר בראשם. הם היו העמלקים. נציגי שגוען האיבה של התקופה האחרונה. כיום ממלאים את מקומם המוני נאצר והמופת. אם נשתוק גם עתה, לא אדע איך יצא דיננו מלפני מלך המשפט. אל תשענו על יושר העולם ה"ליברלי". אותם הצדיקים הליברליים היו גם לפני עשרים שנה וראו בהשמדתם של מליוני אנשים בשויון-נפש ולא נקפו אף באצבע. הם עלולים להסתכל, ר"ל, בהישנות מחזה-דם שני, ולא תנוד להם אף שנת-לילה אחד.

← (ג) הבה ונתפלל "בעד רעהו", נרגיש בצער הישוב. עלינו להבין, כי גורל הישוב בארץ-ישראל הוא גם גורלנו. הערבים הכריזו מלחמה לא רק במדינת ישראל, אלא בכל כנסת-ישראל. המה עכשו מנהיגי התנועה האנטישמית הבינלאומית ומראשי תומכיה בכסף תועפות. נתגבר נא על הפחד האילי שהטילו עלינו שונאינו, כי אנו בעלי "נאמנות כפולה". ראשית, לעולם אי-אפשר לצאת ידי חובה לעומת שונאי-ישראל, וכל מה שנעשה לא ימצא חן בעיניהם. שנית, הדבר נוגע, כאמור, לא לקיום מדינה, כי אם להצלה פיסית של המוני ישראל. האם אין זה מחובתנו הקדושה לבוא לעזרתם? האסור לנו לדרוש הגנה על הישוב? עומדים אנו בפני נסיונו של איוב — האפשרות להתפלל — על-ידי מעשים ומסירות-נפש — "בעד רעהו", ו"רעהו" זה הוא הישוב הגדול בארץ-ישראל. עלינו לעשות רק דבר אחד — לפתוח את הדלת לדוד הדופק, ומיד תעלמנה כל הסכנות.

של המשפט האחרון — וכבר אבד זכרם — בדברי רבי יהושע (ידי, פרק ד, משנה ד) : "כבר עלה סנחריב מלך אשור ובלבל את כל האומות".

אולם, ראה זה פלא : בנוגע למצוות מחיית-עמלק לא הוסיף הרמב"ם את שלוש המלות "וכבר אבד זכרם". זהו לשונו של הרמב"ם (פרק ה מהלכות מלכים, הלכה ה) : "וכן מצוות-עשה לאבד זכר עמלק, שנאמר : 'תמחה את זכר עמלק, ומצוות-עשה לזכור תמיד מעשיו הרעים ואיבתו כדי לעורר איבתו, שנאמר : 'זכור את אשר עשה לך עמלק. מפי השבועה למדו : 'זכור' — בפה, 'לא תשכח' — בלב, שאסור לשכוח איבתו ושנאתו". מתוך דבריו נראה, כי עמלק עדיין קיים בעולם, בשעה ששבעת-העמים כבר ירדו לתהום הגשיה.

יש לתמוה, מדוע לא נשתמש בכללו של ר' יהושע, ש"בא סנחריב ובלבל את כל האומות" גם ביחס לעמלק? התשובה על שאלה זו היא פשוטה מאד : הכתוב מעיד, כי עמלק עדיין קיים בעולם. צא וראה מה אמרה תורה : "מלחמה לה' בעמלק מדור דור", אם כן אי-אפשר לעמלק להמחות מן העולם עד ביאת המשיח. כך אמרו חז"ל : "אין הכסא שלם ואין השם שלם עד שימחה זרעו של עמלק". אבל — היכן הוא? התשובה שמעתי מפי אבא מרי זצ"ל, כי כל אומה המתנכלת לכלות את כנסת-ישראל הופכת, על פי ההלכה, עמלק. אבא מרי הוסיף : בנוגע לעמלק נצטחינו בשתי מצוות : א) חובת מחיית זכרו, המוטלת על כל יחיד בנוגע לכן עמלק, כמבואר בפרשת כי תצא : "תמחה את זכר עמלק", וגם ב) בהתכוננות מלחמתית של הצבור נגד עמלק כעם, כמבואר בפרשת בשלח : "מלחמה לה' בעמלק מדור דור". ביחס לאומה אחרת העומדת עלינו לכלותנו, מצוים אנו להלחם בה בשעה שהיא מתכוננת נגדנו, ומלחמתנו נגדה היא מלחמת-מצוה, על פי גזירת הכתוב : "מלחמה לה' בעמלק מדור דור", אבל חיוב מחיית יחידים על פי פרשת כי תצא נאמר רק ביחס לגזע עמלק. אמנם דברי הרמב"ם מוסבים גם כלפי החיוב של מחיית יחידים, שאינו חל לגבי אומה אחרת, המזימה כליון לישראל ; מכל מקום, כיוון שחובת מלחמה בעמלק משתייכת אליה, לא השתמש במטבע "וכבר אבד זכרו". ישנה חלות עמלק גם עכשו, לאחר שהאומות נתבלבלו, ואולי זוהי דעתו של הרמב"ם, שפסק בפרק ה מהלכות מלכים, הלכה א, כי מלחמת עזרת ישראל מיד צר שבא עליהם היא מלחמת מצוה. נכללת היא בכלל פרשת מלחמה לה' בעמלק. מדור דור. אמנם הזכיר שמה את מלחמת עמלק ביהוד, בכל זאת יש לומר, כי גם עזרת ישראל מיד צר שעמד עליה לכלותה משתייכת לפרשה זו. עיין בסוגיא סוטה מה, ב, ד"ה : "אמר רבי יוחנן ודייק.